

Özü Sözü Doğru Olmak¹

1. Konunun Planı

- A. Doğruluğun Önemi
- B. İslam'da Doğruluk ve Yalan
- C. Kur'an'da Doğruluk
- D. Hadislerde Doğruluk

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya doğruluk, dürüstlük ve sadakat kelimelerinin izahı yapılarak başlanır. İnsanın söz ve davranışlarında doğruluğu esas alıp yalandan kaçınması hem dini hem de dünyevi açıdan önemli olduğu ayet ve hadislerle anlatılır. Söz ve davranışlarıyla ümmeti için en güzel örnek olan Peygamberimizin ve Ashabı Kiramın hayatından örnekler sunulur. Doğruluğun kişiyi cennete sevk edeceği yalancılığın ise kişiyi cehenneme sürükleyeceği anlatılır.

Doğruluk özde doğruluk, sözde doğruluk ve işte doğruluk gibi maddelerle izah edilir. Doğrulukla alakalı söylenmiş güzel söz ve şiirlerle vaaza renk katılır. Sohbetin sonunda konunun özeti yapılarak bizlerinde doğruların zümresine nail olanlardan olabilmemiz için Yüce Allah'a dua ve niyazla konu tamamlanır.

3. Konunun Özet Sunumu

Allah-u Teâlâ inanan kullarına doğruluk, ihlâs ve istikâmet üzerinde olmalarını, dosdoğru yolda sebat etmelerini farz kılmış, dinini gönderdiği gibi tatbik edilmesini emir buyurmuştur. Allah'a inanmış bir Müslüman kalbiyle, sözüyle, işiyle velhasıl her yönüyle doğru olacaktır ve olmalıdır. Kur'an'ı Kerim'de doğruluğa dair pek çok ayet vardır. Bir ayeti kerimede Yüce Rabbimiz; **فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ sana buyurulduğu gibi dosdoğru ol!**² buyurarak Hz. Peygamber şahsında bütün Müslümanların da doğru olması istenmektedir.

Müslüman sözünde doğru olmalıdır. Yalan konusunda çok hassas davranan Allah Resulü insanları yalandan ve ona götürebilecek her türlü davranıştan uzaklaştırmıştır. Çocuklara şakayla dahi yalan söylemeyi dahi yasaklamıştır. Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor: *"Bir gün Resûlullah (sav) evimize ziyarete gelmişti. Ben henüz küçük bir çocuktum. O otururken ben oyun oynamak için dışarı çıkmak istemiştim. Bu sırada annem, "Abdullah! Yanıma gel. Bak sana ne vereceğim!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (sav), "Çocuğa ne vereceksin?" diye sordu. Annem, "Ona hurma vereceğim." deyince, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Eğer çocuğa bir şey vermeseydin, bu söz (amel defterine) bir yalan olarak yazılacaktı."*³

Müslüman sözü gibi özü de doğru olup kalbini kötü duygu ve düşüncelerden arındırmalıdır. Müslüman düşündüğü gibi konuşmalı, konuştuğu gibi olmalıdır. Allah'ın kendisini her an görüp gözettiğini bilen, sağında ve solunda bekleyip her söylenilene eksiksiz yazan iki meleğin bulunduğu şuurlu olan bir Müslüman nasıl doğruluk ve dürüstlükten ayrılabilir ki! Nitekim Peygamberimiz (sav) buyuruyor: **"Kalbi dürüst olmadıkça kulun**

¹ Bu vaaz projesi, **Horasan İlçe Vaizi Mevlüt Özcan** tarafından hazırlanmıştır.

² Hûd Suresi – 112

³ İbn Hanbel, III, 447.

imani doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz."⁴ buyurur. Anlaşılmaktadır ki özüyle sözüyle dosdoğru olmak Müslümanlığın gereğidir.

Özetle doğruluk; düşünce, sözde, amelde, niyette, iradede, vefada doğruluk şeklinde tezahür eder.

*İnsana sadakat yarışır görse de ikrah
Yardımcısıdır doğruların Hazret-i Allah
(Ziya Paşa)*

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

• إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾

“Rabbimiz Allah’tır” diyen sonra da devamlı bu söze uygun yaşayanlara ne bir korku vardır ne de onlar üzüntü çekeceklerdir.⁵

• يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾

Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?⁶

• يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١١٩﴾

Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.⁷

• لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنْ اللَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾

(Böyle oldu ki) Allah, sözünde duranları sadakatleri sebebiyle ödüllendirsin, münafıkları da dilerse cezalandırsın, dilerse bağışlasın! Allah çok bağışlayıcı, ziyadesiyle esirgicidir.⁸

• وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾

Bu kitapta İbrâhim’i de okuyup an! Kuşkusuz o, özü sözü doğru bir insan, bir peygamberdi.⁹

⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 198.

⁵ Ahkâf Suresi – 13

⁶ Saff Suresi – 2

⁷ Tevbe Suresi – 119

⁸ Ahzâb Suresi – 21

⁹ Meryem Suresi – 41

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا."

Abdullah (b. Mes'ud) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: **"Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında "doğru/siddik" olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında "yalancı/kezzâb" olarak tescillenir."**¹⁰

- عَنْ أَبِي الْخَوْرَاءِ السَّعْدِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ مَا حَفِظْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)؟ قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): "دَعْ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ، فَإِنَّ الصِّدْقَ طَمَآنِينَةٌ وَإِنَّ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ."

Ebu'l-Havrâ" es-Sa'dî anlatıyor: "Hasan b. Ali'ye, "Resûlullah' tan (sav) ne öğrendin?" diye sordum. Dedi ki, "Resûlullah' tan (sav) şunu öğrendim: Seni şüphelendireni bırak, şüphelendirmeyene bak. Çünkü doğruluk kalbin (tereddütsüz biçimde) huzura ermesidir. Yalan ise şüpheden ibarettir."¹¹

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: "كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ."

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: **"Her duyduğunu söylemesi kişiye yalan olarak yeter!"**¹²

- عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَسِيدٍ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: "كَبُرَتْ خِيَانَةٌ أَنْ تُحَدِّثَ أَخَاكَ حَدِيثًا هُوَ لَكَ بِهِ مُصَدِّقٌ وَأَنْتَ لَهُ بِهِ كَاذِبٌ."

Süfyân b. Esîd el-Hadramî, Resûlullah'ı (sav) şöyle derken işittiğini nakletmiştir: **"Bir konuda seni tasdik ettiği (sana inandığı) hâlde kardeşine yalan söylemen ne kadar büyük bir ihanettir!"**¹³

¹⁰ Müslim, Birr, 105

¹¹ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60

¹² Ebû Dâvûd, Edeb, 80

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ»

Ebû Hüreyre'den (ra) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, söz verdiği zaman sözünde durmaz, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder.”¹⁴

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- DİA, “Sıdk”, “Sıddîk”, “Hak”, “Hakikat” Maddeleri
- Hadislerle İslam, “Salih Amel: İyi İş, Doğru Davranış” – Cilt 3 Sayfa 31
- Hadislerle İslam, “Doğru Sözlü Olmak: Her Zaman Doğru Konuşmak” – Cilt 3 Sayfa 393
- Komisyon, **Doğruluk Özü-Sözü Bir Olmak**, Ankara: DİB Yayınları.
E-Kitap: https://yayin.diyaret.gov.tr/File/Download?path=4730_1.pdf&id=4730
- Komisyon, **40 Ayette Doğruluk**, Ankara: DİB Yayınları.
E-Kitap: https://yayin.diyaret.gov.tr/File/Download?path=4731_1.pdf&id=4731
- Komisyon, **40 Hadiste Doğruluk**, Ankara: DİB Yayınları.
E-Kitap: https://yayin.diyaret.gov.tr/File/Download?path=4732_1.pdf&id=4732
- Diyanet Aylık Dergi, Prof. Dr. Ayşe Sıdıka Oktay, **İnsanın Özünün Sözünün Dosdoğru Olması Bakımından Doğruluk**, Nisan 2022
E-Makale: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Category/GetArticles?id=4926+&categoryId=142>

¹³ Ebû Dâvûd, Edeb, 71

¹⁴ Buhârî, Vesâyâ, 8; M211 Müslim, İmân, 107

